

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU9

Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandet och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

I betänkandet finns en reservation (MP) och ett särskilt yttrande (V).

Behandlade förslag

Skrivelse 2023/24:47 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022	5
Reservation	15
Uppgifter om underrättelser till enskilda, punkt 1 (MP)	15
Särskilt yttrande	16
Skrivelsen, punkt 2 (V)	16
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	18
Skrivelsen	18
Följdmotionen	18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Uppgifter om underrättelser till enskilda

Riksdagen avslår motion
2023/24:2804 av Rasmus Ling m.fl. (MP).

Reservation (MP)

2. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2023/24:47 till handlingarna.

Stockholm den 8 februari 2024

På justitieutskottets vägnar

Richard Jomshof

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Richard Jomshof (SD), Louise Meijer (M), Annika Strandhäll (S), Adam Marttinen (SD), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson Garpvall (SD), Rasmus Ling (MP), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacsson (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2023/24:47 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022.

En motion har väckts med anledning av skrivelsen. Förslaget i motionen finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att ta fram statistiska uppgifter om underrättelser till enskilda och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservationen (MP) och det särskilda yttrandet (V).

Bakgrund

I enlighet med riksdagens önskemål har regeringen sedan 1983 årligen redovisat hur reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (tidigare hemlig teleavlyssning) har tillämpats under det gångna året (bet. 1981/82:JuU54, rskr. 1981/82:298). Redovisningen har sedan utökats till att även gälla användningen av andra hemliga tvångsmedel, och i dag omfattar den också hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning vid förundersökning i brottmål, liksom åtgärder enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) och lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen). Redogörelsen innefattar även användningen av hemliga tvångsmedel i Säkerhetspolisens verksamhet.

Enligt förordningen (2015:743) med instruktion för Åklagarmyndigheten ska myndigheten senast den 31 maj varje år till regeringen redovisa uppgifter om tillämpningen av bestämmelserna om vissa hemliga tvångsmedel enligt närmare anvisningar från regeringen. De närmare anvisningarna framgår av regeringens beslut den 17 december 2015, den 12 mars 2020 respektive den 11 februari 2021 om uppdrag att redovisa användningen av hemliga tvångsmedel (Ju2015/09908, Ju2020/01059 och Ju2021/00612). När det gäller uppgifter om vilken tid en person varit föremål för avlyssning eller övervakning och vilken nytta ett tvångsmedel har haft ska redovisningen avse de förundersökningar som lagts ned eller där beslut i åtalsfrågan fattats under det föregående året och omfatta hela den tid som tvångsmedlet gällt. Redovisningen ska även omfatta de interimistiska tillstånd som meddelats av åklagare och hur domstolen sedan beslutat i dessa fall. Uppdraget innefattar också en skyldighet att redovisa Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel på ett visst sätt.

Regeringens senaste redovisning till riksdagen gjordes i december 2022 och behandlades av riksdagen i början av 2023 (bet. 2022/23:JuU5, rskr. 2022/23:131). Den skrivelse som är aktuell nu bygger på de uppgifter som lämnats till regeringen av Åklagarmyndigheten i samverkan med Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Tullverket och Säkerhetspolisen.

Skrivelsen

Allmänt om redovisningen

Redovisningen omfattar Åklagarmyndighetens, Ekobrottsmyndighetens, Polismyndighetens, Tullverkets och Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel under 2022.

Ärenden om hemliga tvångsmedel vid Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten registreras sedan mitten av januari 2017 i ett särskilt it-stöd kallat HTM-Cåbra. De statistiska uppgifterna om antalet tillstånd och antalet misstänkta personer som ligger till grund för årets redovisning är för sjätte gången hämtade från detta system. Detta gäller dock inte uppgifter om hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet vid vissa beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Skälet till det är att det ännu inte är tekniskt möjligt att registrera detta i ärendehanteringssystemet. De redovisade uppgifterna har därför, när det gäller hemlig dataavläsning och det förenklade förfarandet, lämnats manuellt av de ansvariga operativa åklagarenheterna.

Myndigheterna framhåller i sin redovisning att en person kan ha varit föremål för flera olika former av hemliga tvångsmedel och att samma person i dessa fall räknas under flera tvångsmedel. En sammanräkning av antalet personer som redovisas för varje tvångsmedel kan således inte anses som en uppgift om hur många olika individer som totalt varit föremål för hemliga tvångsmedel.

Nyttan av de hemliga tvångsmedlen redovisas även genom anonymiserade exempel från tillämpningen. Några av dessa exempel finns i regeringens skrivelse.

Tillämpningen av hemliga tvångsmedel vid förundersökning i brottmål

Myndigheterna anför att hemliga tvångsmedel är nödvändiga verktyg i den brottsutredande verksamheten. Det gäller inte minst mot bakgrund av antalet grova brott och den utbredda tystnadskulturen, dvs. oviljan hos vissa medborgare att samarbeta med de rättsvårdande myndigheterna. Antalet avslagsbeslut från domstol är litet, och det är sällan en domstol upphäver ett interimistiskt beslut som fattats av åklagare. Det talar för att hemliga tvångsmedel används med urskiljning och omsorg.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation har ökat för varje år sedan 2015 fram till 2020. Under 2015–2020 ökade antalet personer med 546 till 1 704 personer, vilket är en total ökning med 47 procent. År 2021 skedde i stället en relativt kraftig minskning, från 1 704 personer 2020 till 1 384 personer 2021, motsvarande en minskning med 19 procent. Under 2022 var 1 465 personer föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, en ökning med 6 procent jämfört med föregående år. Ökningen är således inte särskilt stor, och antalet avlyssnade personer är fortsatt lägre än åren 2018–2020.

Motsvarande mönster kan urskiljas när det gäller antalet beslutade tillstånd, som även de ökade år för år under perioden 2015–2020, för att sedan gå ned drastiskt 2021. Minskningen mellan 2020 och 2021 motsvarade 23 procent. År 2022 gick antalet tillstånd upp något, från 3 926 tillstånd 2021 till 4 108 tillstånd 2022, en ökning med 5 procent.

Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, och andra hemliga tvångsmedel, beviljas framför allt i förundersökningar om brotts typerna narkotikabrott eller narkotikasmuggling respektive våldsbrott. År 2022 minskade dock antalet personer som avlyssnades med anledning av misstanke om narkotikabrottslighet, medan antalet personer misstänkta för våldsbrott ökade. Räknas brottstyperna ihop är totalen dock i stort oförändrad.

Minskningen av det totala antalet avlyssnade personer och beviljade tillstånd 2021 jämfört med 2020 beror sannolikt på att många utredningar byggd på information från de krypterade tjänsterna Encrochat, Sky ECC och Anom. Genom information från dessa tjänster har kommunikation kunnat säkras, och behovet av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kan därför ha minskat. Den ökning som skett under 2022 är relativt liten och ligger fortfarande långt från nivåerna för 2018–2020. Tillgång till material från de krypterade tjänsterna kan alltså vara en förklaring till det. Det pågår fortfarande ett stort antal utredningar som bygger på material som hämtats in från någon av dessa krypterade tjänster. Vad som ytterligare talar för att detta är den främsta förklaringen till det minskade användandet av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är att motsvarande nedgång inte syns för övriga hemliga tvångsmedel. Där är nivåerna i stället relativt konstanta sett över den senaste treårsperioden.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation 2022 var i det närmaste samma som 2021, 3 314 personer jämfört med 3 310. Det föregicks av ett historiskt högt antal 2020, då 3 490 misstänkta personer var föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Antalet övervakade personer 2022 är således det näst högsta som har redovisats. Antalet tillstånd ökade också något 2022 jämfört med 2021, från 12 989 till 13 146 (1 procent).

Under perioden 2017–2020 ökade såväl antalet övervakade personer som antalet tillstånd årligen. För perioden 2020–2022 syns inte motsvarande ökning, utan nivåerna förefaller ligga relativt konstant. Liksom tidigare är en rimlig förklaring till mängden tillstånd att misstänkta ofta byter telefoner eller telefonnummer och att de brottsutredande myndigheterna därmed också kan knyta misstänkta personer till flera telefonnummer eller andra adresser.

När det gäller brottstyper syns samma mönster som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, nämligen att antalet tillstånd kopplade till brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling har minskat, samtidigt som tillstånden kopplade till våldsbrott har ökat.

Hemlig kameraövervakning

Antalet misstänkta personer som varit föremål för hemlig kameraövervakning ökade 2022 jämfört med 2021, från 235 till 250 personer (6 procent), och har därmed ökat årligen sedan 2020 då antalet personer uppgick till 211. Dessförinnan, under perioden 2017–2019, minskade i stället antalet personer årligen. Antalet tillstånd minskade marginellt under 2022 jämfört med 2021, från 242 till 239 (1 procent).

Det är framför allt i kategorin narkotikabrott och narkotikasmuggling som antalet tillstånd och antalet övervakade personer har ökat. Antalet tillstånd till hemlig kameraövervakning i denna kategori ökade från 133 tillstånd 2021 till 166 tillstånd 2022, en ökning med 25 procent. Sett till antalet personer ökade det från 133 till 177 personer, motsvarande 33 procent. I kategorin våldsbrott har antalet tillstånd i stället minskat, från 57 till 36 tillstånd (37 procent). Även antalet övervakade personer har minskat i den kategorin, från 44 till 37 personer (16 procent).

Hemlig rumsavlyssning

Under 2022 var 60 misstänkta personer föremål för hemlig rumsavlyssning och 79 tillstånd beviljades. Det är en minskning jämfört med 2021, då antalet avlyssnade personer var 79 och antalet tillstånd var 166. Vid en jämförelse med andra hemliga tvångsmedel framstår användningen av hemlig rumsavlyssning, liksom tidigare år, som begränsad.

Liksom tidigare år har hemlig rumsavlyssning använts i stort sett uteslutande vid brottstyperna narkotikabrott och narkotikasmuggling samt våldsbrott.

Eftersom antalet tillstånd och antalet övervakade personer, relativt sett, är lågt fluktuerar siffrorna mer över tid. Enstaka ärenden kan ge ett stort utfall i statistiken. Även om antalet tillstånd gick ned kraftigt 2022 jämfört med 2021 kan det konstateras att nivån är i paritet med nivåerna för 2017 och 2019. För hemlig rumsavlyssning kan det därför vara relevant att även redovisa det antal ärenden som åtgärden använts i. År 2022 användes hemlig rumsavlyssning i 41 ärenden, 2021 i 42 ärenden och 2020 i 45 ärenden.

Hemlig dataavläsning

Antalet misstänkta personer som hemlig dataavläsning har använts mot har ökat årligen sedan möjligheten till hemlig dataavläsning infördes 2020. Första året (som endast avsåg nio månader) användes hemlig dataavläsning mot 170 personer. År 2021 var antalet 311 och 2022 var antalet 365, vilket motsvarar en ökning med 17 procent. Eftersom det är fråga om ett relativt nytt hemligt tvångsmedel är det i viss mån förväntat att antalet personer som tvångsmedlet använts mot har ökat från år till år. Att dra några mer generella slutsatser är därför i praktiken inte möjligt förrän om ytterligare några år. Samma sak gäller antalet tillstånd, där antalet 2022 ökade jämfört med 2021, från 592 till 649, motsvarande 10 procent.

Hemlig dataavläsning har, liksom andra hemliga tvångsmedel, använts framför allt i ärenden om narkotikabrottslighet och våldsbrott.

Liksom tidigare år är de vanligaste uppgiftstyperna som besluten om hemlig dataavläsning har omfattat avlyssningsuppgifter, övervakningsuppgifter, platsuppgifter, lagrade uppgifter och övriga användningsuppgifter. Detta är förväntat eftersom det krävs att tillståndet omfattar flera uppgiftstyper för att hemlig dataavläsning ska ge den information som utredningen vanligen behöver. Dessutom är uppgiftstyperna till viss del överlappande.

Åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Inom Åklagarmyndigheten är det Riksenheten för säkerhetsmål som handlägger ärenden enligt preventivlagen. Utöver de ärenden som samtidigt hantearades av Säkerhetspolisen (se nedan) hanterade Riksenheten för säkerhetsmål inte något ärende från Polismyndigheten enligt preventivlagen under 2022. Så var fallet även 2021.

Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Åklagarmyndigheten fattade under 2022, på ansökan av Polismyndigheten och Tullverket, sammanlagt 704 beslut om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet (587 beslut 2021 och 536 beslut 2020). Det har alltså skett en markant ökning jämfört med föregående år. Orsaken till detta är sannolikt det konfliktläge som råder inom den organiserade brottsligheten i Sverige, där inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen är till stor hjälp vid kartläggning och identifiering av aktörer.

Under 2020 minskade antalet beslut, vilket sannolikt berodde på Polismyndighetens engagemang i kommunikationstjänsten Encrochat. De regioner som parallellt med underrättelsearbetet i Encrochat även ansökte om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation hade dock stor framgång med att i ett senare skede använda den informationen inom ramen för en förundersökning. Under 2021 fick Polismyndighetens och Tullverkets underrättelse-tjänster tillgång till information från de krypterade tjänsterna Anom och Sky ECC. Eventuellt kan ytterligare en förklaring till ökningen av antalet beslut

om inhämtning under 2021 och 2022 vara att man i arbetet med krypterade plattformar funnit att lagstiftningen är till stor hjälp såväl vid identifiering som vid positioneringsanalyser.

Säkerhetspolisens användning av hemliga tvångsmedel

I Säkerhetspolisens verksamhet fattades det med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och preventivlagen under 2022 totalt 562 beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Motsvarande siffra för 2021 var 494 beslut. Vidare fattades det i Säkerhetspolisens verksamhet 292 beslut om hemlig dataavläsning under 2022. Motsvarande siffra under 2021 var 234. Åklagare fattade i Säkerhetspolisens ärenden 203 beslut med stöd av inhämtningslagen under 2022. Motsvarande siffra för 2021 var 148 beslut.

Den förändring som skett i antalet beslut mellan 2021 och 2022 ligger inom vad som kan betraktas som en normal årlig variation.

Regeringens bedömning

Regeringen framhåller att det är av grundläggande betydelse i en rättsstat att rätten till skydd för privat- och familjeliv respekteras. För en effektiv brottsbekämpning är det samtidigt nödvändigt att det finns tillräckliga befogenheter för de brottsbekämpande myndigheterna att i vissa väl avgränsade fall kunna använda hemliga tvångsmedel som ett yttersta hjälpmedel. Vidare är det en självklar utgångspunkt att bestämmelserna om tvångsmedel och deras tillämpning måste leva upp till högt ställda rättssäkerhetskrav. Det integritetsintrång som hemliga tvångsmedel medför kan accepteras om behovet och nyttan av de hemliga tvångsmedlen är tillräckligt stora. Vid avvägningen mellan enskildas rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv och samhällets intresse av en effektiv brottsbekämpning är det betydelsefullt att med tillräckligt god precision kunna bedöma vilka resultat användningen av hemliga tvångsmedel har lett till.

För att de hemliga tvångsmedlens legitimitet varaktigt ska kunna upprätthållas i samhället är det, vid sidan av en noggrann proportionalitetsbedömning, angeläget att i största möjliga mån redovisa vilken betydelse – nytta – tillämpningen av tvångsmedlen har i den brottsbekämpande verksamheten.

I en brottsutredning förekommer det ofta att flera telefonnummer avlyssnas eller övervakas med stöd av flera tillstånd för en och samma person. Det förekommer att ett tillstånd i princip enbart leder fram till att ett nytt telefonnummer behöver avlyssnas eller övervakas. Även på andra sätt samverkar resultaten av olika tillstånd och olika hemliga tvångsmedel med varandra på ett sätt som gör att det är svårt att avgöra vilket tillstånd som gett den slutliga nyttan. Mot denna bakgrund anser regeringen att det varken är ändamålsenligt eller lämpligt att slå fast vilka resultat som ska nås när hemliga tvångsmedel används i enskilda brottsutredningar, eller att i förväg bestämma att en viss

procentandel av samtliga fall där hemliga tvångsmedel används ska leda till vissa förväntade resultat.

Regeringen anför att myndigheterna i redovisningen för 2022, i likhet med redovisningen för föregående år, har redogjort för några av de olika åtgärder som följt av tvångsmedelsanvändningen. Syftet har varit att så objektivt som möjligt kunna bedöma nyttan av olika tvångsåtgärder. Myndigheterna har redovisat bl.a. om de inhämtade uppgifterna har lett till stärkta misstankar mot den misstänkte, till ett annat tvångsmedel, till att effektiv spaning har kunnat genomföras, till att den misstänkte har kunnat avföras från utredningen eller till att den misstänkte har kunnat åtalas. Dessutom har myndigheterna redovisat i vilken utsträckning uppgifter från tvångsmedlet har utgjort underlag i en förhörssituation eller använts som överskottsinformation samt om uppgifterna har bidragit till utredning av brottsutbyte.

Vid en genomgång av myndigheternas redovisning av hur de har använt de hemliga tvångsmedlen konstaterar regeringen att tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion för det brottsutredande arbetet. Den visar också att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta.

Regeringens bedömning är sammanfattningsvis att myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel under 2022 var ett ändamålsenligt och nödvändigt instrument i brottsbekämpningen.

Vidtagna åtgärder och pågående arbete på området

Regeringen framhåller att den fortsätter att prioritera insatser för att bekämpa och förebygga brott. Regeringen fortsätter också arbetet med att modernisera de utredningsverktyg som behövs för en effektiv brottsbekämpning samtidigt som den personliga integriteten värnas.

Sedan den 1 oktober 2019 gäller nya bestämmelser om datalagring vid brottsbekämpning. Därmed återfick de brottsbekämpande myndigheterna ett av de viktigaste verktygen för att förhindra och bekämpa brott. I samband med att de nya reglerna om datalagring antogs tillkännagav riksdagen för regeringen att den skyndsamt ska återkomma med förslag som dels innebär en mer omfattande skyldighet att lagra uppgifter med koppling till nationell säkerhet, dels innebär en mer omfattande lagringsskyldighet generellt (bet. 2018/19:JuU27, rskr. 2018/19:296). I augusti 2021 tillsatte regeringen en utredning för att bl.a. se över datalagringsregleringen. Syftet med uppdraget var att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheternas tillgång till information förbättras och upprätthålls över tid i takt med teknikutvecklingen och förändrade kommunikationsvanor. Utredningen redovisade sitt betänkande Datalagring och åtkomst till elektronisk information (SOU 2023:22) i maj 2023 och föreslår bl.a. en möjlighet att besluta om en mer omfattande s.k. nationell säkerhetslagring om Sverige står inför ett allvarligt hot mot den nationella säkerheten. Utredningen föreslår också hur s.k. riktad lagring, baserad på bl.a. geografisk brottsstatistik, skulle kunna utformas. Förslagen har varit ute på remiss och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I syfte att underlätta för brottsbekämpande myndigheter och försvåra för kriminella infördes den 1 augusti 2022 en registreringskyldighet för vissa förbetalda tjänster som kan nås via t.ex. kontantkort. Samtidigt trädde ändrade regler om utlämnande av uppgifter om elektronisk kommunikation till brottsbekämpande myndigheter i kraft. Det handlar om ett tydligare krav på format, ett utvidgat skyndsamhetskrav och en utvidgad reglering om ersättning.

För att ge de brottsbekämpande myndigheterna bättre förutsättningar att förhindra, utreda och lagföra allvarliga brott utökades möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel den 1 oktober 2023. Ändringarna innebär bl.a. att preventiva tvångsmedel får användas i fler fall för att förhindra särskilt allvarlig brottslighet som förekommer inom kriminella nätverk. Ändringarna innebär också att hemliga tvångsmedel under en förundersökning får användas för att utreda fler typer av brott och för att utreda flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå. Rättssäkerheten för den enskilde har samtidigt stärkts, bl.a. genom förbättrade möjligheter till insyn och tillsyn.

Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel lämnade i oktober 2022 sitt slutbetänkande Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden (SOU 2022:50). Utredningen lämnar bl.a. förslag som innebär att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter ska få användas för att lokalisera personer som har uteblivit eller avvikit från verkställighet av frihetsberövande påföljder. Förslagen har varit ute på remiss och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Utredningen om preventiva tvångsmedel lämnade i oktober 2023 sitt slutbetänkande Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2 (SOU 2023:60). Utredningen lämnar bl.a. förslag som innebär ett utökat tillämpningsområde för inhämtningslagen samt en möjlighet att använda ytterligare tvångsmedel, däribland husrannsakan och hemlig rumsavlyssning, med stöd av preventivlagen. Förslagen har varit ute på remiss och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I april 2020 infördes det nya hemliga tvångsmedlet hemlig dataavläsning. Lagen om hemlig dataavläsning är tidsbegränsad till utgången av mars 2025. Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning redovisade i november 2023 sitt betänkande Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78). Utredningen föreslår bl.a. att lagen om hemlig dataavläsning ska permanentas. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Uppgifter om underrättelser till enskilda

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som han eller hon har utsatts för (27 kap. 31 § rättegångsbalken och 28 och 29 §§ lagen om hemlig dataavläsning). Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller en

annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detsamma gäller hemlig dataavläsning som omfattar sådant avläsningsbart informationssystem som avses i lagen om hemlig dataavläsning och som innehas av någon annan än den misstänkte. Om inhämtningen har gjorts i syfte att utreda vem som är skäligen misstänkt och integritetsintrånget för den enskilde kan antas vara ringa behöver dock ingen underrättelse lämnas. Om kameraövervakning eller rumsavlyssning har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till, ska även innehavaren av platsen underrättas. En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutats. En underrättelse ska dock skjutas upp om sekretess enligt vissa bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller för uppgiften. Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades behöver någon underrättelse inte lämnas. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska i dessa fall informeras. Underrättelseskyldigheten omfattar inte utredningar om sådan brottslighet som hör till Säkerhetspolisens verksamhetsområde, t.ex. brott mot Sveriges säkerhet, sabotage och terroristbrott. En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Bestämmelser om underrättelser till enskilda som varit utsatta för hemliga tvångsmedel finns även i 16–18 §§ preventivlagen.

Regeringens skrivelse innehåller inte några statistiska uppgifter om underrättelser till enskilda. I en interpellationsdebatt den 9 november 2023 om kompensatoriska åtgärder för integritet kopplat till hemliga tvångsmedel anförde justitieminister Gunnar Strömmer bl.a. att det i nuläget inte pågår något arbete med att ändra de myndighetsuppdrag som styr vilket underlag som finns för regeringens skrivelse om hemliga tvångsmedel men att det kan finnas skäl att överväga vad skrivelsen ska innehålla allteftersom regelverken om hemliga tvångsmedel förändras (ip. 2023/24:79).

Motionen

I kommittémotion 2023/24:2804 av Rasmus Ling m.fl. (MP) begärs ett tillkännagivande om att ta fram statistik på hur många som underrättats om att de utsatts för hemliga tvångsmedel. Sådana uppgifter bör enligt motionärerna redovisas till riksdagen för att det ska vara möjligt att se hur vanligt det är att underrättelser inte lämnas på grund av sekretess.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att de hemliga tvångsmedlen fyller en mycket viktig funktion för det brottsutredande arbetet och att redovisningen visar att de hemliga tvångsmedlen har inneburit en reell nytta.

I motion 2023/24:2804 (MP) begärs ett tillkännagivande om att ta fram ytterligare statistik som enligt motionärerna bör redovisas till riksdagen. Som framgår ovan har justitieministern anført att det i nuläget inte pågår något arbete med att ändra de myndighetsuppdrag som styr vilket underlag som finns för regeringens skrivelse men att det kan finnas skäl att överväga vad skrivelserna ska innehålla allteftersom regelverken om hemliga tvångsmedel förändras. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att följa frågan och ser därför inte något skäl för ett sådant tillkännagivande som motionärerna föreslår. Motionsyrkandet avstyrks.

Avslutningsvis har utskottet inte några invändningar mot redovisningen av användningen av hemliga tvångsmedel utan föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservation

Uppgifter om underrättelser till enskilda, punkt 1 (MP)

av Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2804 av Rasmus Ling m.fl. (MP).

Ställningstagande

Befogenheterna för Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten att använda hemliga tvångsmedel har ökat, vilket riksdagens partier i hög utsträckning har varit eniga om. Det är dock angeläget att bibehålla ett fokus på rättssäkerheten. Den skrivelse som regeringen årligen överlämnar till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel blir därför alltmer viktig. Jag menar att det finns skäl att utveckla skrivelsen och förbättra statistiken.

Det finns i dag statistik över hur många som på grund av sekretess inte underrättas om att de har varit föremål för hemliga tvångsmedel. Dessa uppgifter lämnas till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. En uppgift som inte finns med i regeringens skrivelse är hur många underrättelser Åklagarmyndigheten lämnar till personer som har varit föremål för hemliga tvångsmedel. Detta bör redovisas till riksdagen, inte minst för att det ska vara möjligt att se hur vanligt det är att underrättelser inte lämnas på grund av sekretess.

Särskilt yttrande

Skrivelsen, punkt 2 (V)

Gudrun Nordborg (V) anför:

Regeringens redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel har förbättrats avsevärt under åren, vilket Vänsterpartiet har varit pådrivande för. Dessvärre ger redovisningen ingen samlad bild av vilka konsekvenser användningen av de hemliga tvångsmedlen får när det gäller enskildas personliga integritet i förhållande till proportionalitet och effektivitet. Detta är en stor brist som tidigare påtalats vid behandlingen av regeringens årliga skrivelser. Den nu aktuella skrivelsen är inget undantag.

Företrädare för Vänsterpartiet har tidigare föreslagit en bred översyn av användningen av hemliga tvångsmedel och dess konsekvenser för skyddet för den personliga integriteten (mot. 2021/22:462). Företrädare för Vänsterpartiet har också konsekvent ifrågasatt nyttan med nuvarande och tidigare regeringars genomförda förslag om nya hemliga tvångsmedel och utvidgningar av möjligheterna att använda sådana tvångsmedel (se t.ex. mot. 2019/20:3451). De främsta argumenten för att ifrågasätta bestämmelserna om och användningen av hemliga tvångsmedel är brister i rättssäkerheten, bristande proportionalitet och oklar effektivitet. Dessa argument gör sig fortfarande gällande.

Eftersom det är en komplex uppgift att beskriva nyttan av tvångsmedelsanvändningen anser regeringen att det varken är ändamålsenligt eller lämpligt att slå fast vilka resultat som ska nås vid användningen av hemliga tvångsmedel i enskilda brottsutredningar, eller att i förväg bestämma att en viss procentandel av samtliga fall där hemliga tvångsmedel används ska leda till vissa förväntade resultat. Jag har viss förståelse för regeringens argumentation men anser ändå att hemliga tvångsmedel med hänsyn till integritetsaspekter måste användas med största försiktighet och enbart när nyttan förväntas överstiga intrånget för den övervakade.

Enligt regeringens skrivelse är antalet avslagsbeslut från domstol litet, och det är sällan en domstol upphäver ett interimistiskt beslut som fattats av åklagare. Det talar, enligt regeringen, för att hemliga tvångsmedel används med urskiljning och omsorg. Jag menar dock att det är oroande att domstolarna i merparten av fallen beslutar i enlighet med åklagarnas begäran eller interimistiska beslut om respektive hemligt tvångsmedel. Det kan även tyda på att domstolarna i vissa fall gör sin bedömning under stark tidspress och/eller slentrianmässigt.

Jag ser med stor oro på den utveckling som skett sedan början av 2000-talet och som lett till att vi i dag börjar närma oss ett övervakningssamhälle. Frågor om personlig integritet och mänskliga rättigheter får gång på gång stå tillbaka. Varje inskränkning har motiverats utifrån skenbart goda syften som effektivare brottsbekämpning och ett generellt ökat skydd för invånarna. Sett var för sig kan åtgärderna framstå som rimliga. Men sammantaget är helheten av

två decenniers skärpta lagar när det gäller t.ex. kamerabevakning, hemliga tvångsmedel, preventiva tvångsmedel utan brottsmisstanke, signalspaning, utlänningskontroll och åtgärder i syfte att hindra terrorism illavarslande. Varje inskränkning som godtas tenderar även att bereda väg för ännu fler och mer ingripande åtgärder. Argument i stil med att den som har rent samvete inte har något att frukta riskerar att bli urvattnade floskler ju fler inskränkningar av den personliga integriteten som accepteras. Konsekvenserna för samhällsklimatet och demokratin på lång sikt är svåra att överblicka.

Ökad övervakning av människor innebär inte automatiskt minskad kriminalitet. Snarare riskerar vissa av de genomförda åtgärderna att invagga oss i falsk trygghet. Trots de senaste årens stora resurstillskott till polisen, skärpningar av flera straff och ökad användning av hemliga tvångsmedel har gängrelaterade brott och skjutningar inte minskat. Det visar att det är andra brottsförebyggande åtgärder som behövs.

Jag anser att samtliga redan genomförda, föreslagna och kommande åtgärder som syftar till att bekämpa grov kriminalitet och terrorism ska bedömas som en helhet. Frågan jag ställer mig är om dessa åtgärder sammantaget är proportionella i förhållande till syftet och om de är effektiva för att uppnå målet. I åtgärderna ingår de hemliga tvångsmedlen som en del. Även om jag har valt att inte motionera i ärendet är detta alltså min uppfattning. Jag kommer att noga följa det fortsatta arbetet med frågorna och återkomma med förslag i andra sammanhang.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2023/24:47 Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2022.

Följdmotionen

2023/24:2804 av Rasmus Ling m.fl. (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram statistik på hur många som underrättats om att de utsatts för hemliga tvångsmedel, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.